ANADOLU AĞIZLARINDAKİ SÖZDİZİMİ ÜZERİNE BİR NOT

Bernt BRENDEMOEN

ÖZET

Bu makalede, Doğu Karadeniz ağızlarındaki yan cümleler üzerinde durulacaktır. Doğu karadeniz ağızlarındaki yan cümlelerin bazı özellikleri ilgi çekicidir. Örneklerle bu yan cümleler izah edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Doğu Karadeniz ağızları, yan cümle, Türkiye Türkçesi ağızları.

A NOTE ON SYNTAX IN ANATOLIAN DIALECT

ABSTRACT

In this article, we will research relative clause in East Blacksea dialects. It is interesting some features of relative clauses in East Blacksea dialects. It will explained these relative clauses with examples.

Key Words: Dialect of East Blacksea, relative clauses, Türkiye Turkish dialect.

Giriş

Bu küçük makalemin çıkış noktası, Doğu Karadeniz ağızlarındaki yan cümlelerin bazı özellikleridir. Bilindiği gibi dünyanın diğer dillerinde olduğu gibi Türkçede de iki cümleyi birbirlerine bağlama yöntemleri ikiye ayrılır. İlk yöntem bağımsız sıralı cümle şeklinde, yani cümlelerin herhangi bir bağlaç veya bağlayıcı öğe olmadan birbirlerini takip etmesi suretiyle oluşturulmaktadır, örn. *Hırsızlar camı kırdılar, alarm çaldı.*

Buna geleneksel Avrupa gramerlerinde *parataks*, İngilizce ya da Fransızca *juxtaposition* denir.

İkinci ilişki şekli ise cümlelerden birinin ötekisine göre tali duruma, yani *yan cümle* (Banguoğlu'ya göre *cümlemsi*; Deny/Elöve'ye göre *uyruk cümle*) haline getirilmesidir. Geleneksel gramerde buna *hypotaks* ya da *subordination* denir. Bu konuda Türkçe ile çoğu çağdaş Hint-Avrupa dilleri arasında temel bir fark vardır: Türkçede cümlelerden birinin yüklemi zarf-fiil, isim-fiil ya da ortaç haline getirilir; Hint-Avrupa dillerinde ise yüklem pek fazla bir değişikliğe uğramazken yan cümlenin önüne bir bağlaç konur, örn.

Hırsızlar camı kırınca alarm çaldı.

fakat İngilizcede

When the thieves broke the window, the alarm went off.

Hint-Avrupa dillerine mahsus bu son yan cümle türü çağdaş Türkçede nadir olmakla beraber bilindiği gibi Eski Anadolu Türkçesinde özellikle Farsçanın etkisiye pek yaygındır. Çağdaş Türkçeden bir örnek ise, *madem ki* gibi bağlaçlarla başlayan cümlelerdir.

Doğu Karadeniz ve diğer Kuzey-Doğu ağızlarında yan cümleler nispeten nadir kullanılır. Genellikle cümleler bağımsız sıralı tiptendir, örneğin:

otụrụyụdụm bi deliGa:nli gä:ldi dedi bana yaun var midu (Brendemoen 2002, II: 115 [58/2)).

Standart Türkçede ise aynı ifade için zarf-fiilli veya ortaçlı ifadeler kullanılabilir, yani,

"Ben otururken bir delikanlı gelip bana yağım olup olmadığını sordu."

Ancak Doğu Karadeniz ağızlarında bütün yan cümle tipleri aynı derecede nadir değildir. En seyrek rastlananlar, isim-fiilli ve ortaçlı yan cümleler ve bunların içerisinde özellikle *-DIK*'li ortaç cümleleridir. Bir çok ağızda ise zarf-fiilli cümleler epey yaygındır, hattâ Karahan (1994: 205-236) tarafından gösterildiği gibi bazılarında ölçümlü dilde olmayan bir sürü zarf-fiil kullanılır.

Ad cümleleri

İlk başta ad cümlesi görevini gören, yani, yazı dilinde isim-fiil ya da eylemlik ile kurulan cümleleri ele alacak olursak söz veya fikir olarak ifade edilen bir içeriği beyan eden bu tür cümleler, Doğu Karadeniz ve diğer Kuzey Doğu Anadolu ağızlarında genellikle dolaysız anlatım olarak ifade edilir. Genellikle bağlaç olarak *ki* konur, örneğin:

öDeGi da söyledi Gi / hanẹ Bize de DüdüG GeDireceGDi[n]

(Brendemoen 2002, II: 26 [9/5]).

Hem diğer Anadolu ağızlarında hem de yazı dilinde bu cümle kuruluş şekli yaygındır fakat ayrıca yazı dilinde ve Batı ve Orta Anadolu ağızlarındaki duruma muhalif olarak Trabzon ağızlarında *demek* fiili, ifadeden önce *ki* bağlacı konmaksızın da sık sık kullanılır, örneğin

o da dedi / Barayị veren Düdüü calar (Brendemoen 2000, II: 26 [9/6]).

Erzurum ve diğer Doğu Anadolu ağızlarında da bu ifade tarzı bulunmaktadır; örneğin Erzurumlu Emrah'ın

Dedim 'İnci nedir?' dedi 'Dişimdir.'

Dedim 'Kalem nedir?' dedi 'Kaşımdır'

şeklindeki dizelerine bakarsak bu ifade tarzının – Kuzey Doğu Anadolu ve Doğu Karadeniz bölgesinin dışında da seyrek de olsa rastlanmakla beraber – gerçekten o bölgelere özgü olduğu hükmüne varırız. Farsçada da benzer bir ifadenin bulunması dikkat çekicidir, yani, Farsçada *goftan* fiili sık sık dolaysız ifadeden önce herhangi bir bağlaç kullanılmadan konabiliyor. Aşağıda göreceğimiz gibi sadece Trabzon ağızlarında değil, Kuzey Doğu ağızlarının genelinde Farsça ile ortak olan ve dolayısıyla muhtemelen Farsçanın etkisiyle bu ağızlara girmiş sözdizimsel ifadeler çoktur. (Yine de bu benzerliklerin bir çoğunu, elbette ki belirli bir etkileşme yönü tespit etmeksizin "alansal olaylar" ["Arealphänomene"] şeklinde nitelemek de mümkündür.) Fonolojik açıdan Trabzon ağızlarında daha önce göstermeye çalıştığım gibi özllikle Rumcanın etkisi ağır basarken sözdiziminde Farsça ile ortak özelliklerin bulunması, açıklanması ve üzerine durulması gereken bir husustur. Onu kısmen 2006da çıkan "Ottoman or Iranian? An example of Turkic-Iranian language contact in East Anatolian dialects" başlıklı makalemde her ne kadar yapmaya çalıştıysam da yine de bu konu, dil etkileşimleri üzerine çalışanların, gerçekten üzerinde durmaları gereken bir konudur.

Sıfat cümleleri

Bilindiği gibi ölçümlü dilde sıfat görevini gören cümlelerin yüklemi, ortaçlarla ifade edilir. Bu, iyelik eki eklenen *-DIK*'li ortaç hem de iyilik eki kullanılmadan *-(y)An*'lı ve diğer ortaçlarla gerçekleşebilir. Fakat bilindiği gibi sıfat görevini gören cümleler – örneğin Bulut (1998: 194–196) tarafından gösterildiği gibi anlamı her ne kadar biraz farklı oluyorsa da – *ki* bağlacı ile kurulan yan cümlelerle de ifade edilebilir. Osmanlı döneminde sıfat görevini gören *ki*'li yan cümleleri ilk başta Farsçanın, 19. yüzyılda ise Fransızcanin sayesinde yayılmıştır. Avrupa dillerinin etkisinin çok ağır olduğu Karaim ve Gagauz Türkçesinde de bu tür cümleler son derece yaygındır. Bu tür cümlelerin Doğu Karadeniz bölgesinde bulunmaması ise dikkat çekicidir. Rumcada bağlaçlı sıfat cümleleri sık sık kullanıldığı halde bu tür cümlelerin yerli Türk ağzını etkilememesini, köy ağızlarının sadeliğine, yani karmaşık cümlelerin tercih edilmemesi

eğilimine bağlayabiliriz, örneğin:

biz her sene bir şey var ajd'er var oa kız veruruk / (Brendemoen 2002, II: 93 [45/24])

Ki bağlacının kullanılmaması, cümlelerin bağımsız sıralı cümleler olarak ifade edilmesi, dikkat çekicidir. Aynı içeriği vermek için ölçümlü dilde

"Her sene kız verdiğimiz bir ejder var"

şeklinde ortaçlı yan cümle kullanmak daha doğal olurdu.

Butün Anadolu ağızlarında elbette ki ortaçlar, sıfat görevinde yazı dilindekine nazaran az kullanılır fakat edindiğimiz izlenime göre Doğu Karadenizdeki kullanımı daha da seyrektir. Ancak bu, ortaçların Doğu Karadeniz ağızlarında hiç kullanılmadığı anamına gelmez. Bir ölçüde kullanılır, fakat en çok isim görevinde mevcuttur, aşağıdaki iki cümleye bakınız:

burda urumca bilen yo[k] (Brendemoen 2002, II: 52 [24/68])

peykana dedụụm ba^{o}baanne demäk (Brendemoen 2002, II: 55 [25/85])

Ortaçların kullanılış alanının bu şekilde tam anlamı ile sıfat cümleleri yüklemi görevinden çıkıp fonksiyon olarak daralması olayını, Hint-Avrupa dillerinin kuvvetli etkisi altında bulunan başka Türk dil ve şivelerinde de, örneğin Farsçanın etkisi altında kalan Halaç Türkçesi ve İran Azericesinde tespit etmek mümkündür. (Örneğin Kıral 2001: 100-102ye bkz.) Ortaçların bu dillerdeki kullanış tarzı gerçekten Farsçadan kaynaklanmışsa Farsçada ortaçların Orta İrancasındaki cümle kurma kabiliyetini yitirdiği, artık sadece sıfat veya isim olarak kullanılabildiğini hatırlatmakta yarar vardır. Aynı şekilde *-(y)An* ortacının Eski Anadolu Türkçesinde (Banguoğlu'nun [1938: 114, 120] da işaret ettiği gibi) tam bir sıfat cümlesini kurmak için değil, isim olarak kullanılması da belki Farsçanın etkisine bağlanabilir.

Ortaçların isim olarak kullanılışının Trabzon'da sık sık rastlanan bir çeşidi, yukarıdaki örneklerden birinden anlaşıldığı gibi, *yok* ile birliktedir. Bazı yörelerde, özellikle Trabzon'un Rize il sınırına yakın köylerinde, bu yöntemle olumsuz cümle kurmak son derece yaygındır, örn.:

bi seneden beri daa isći alduumuz yok (Brendemoen 2002, II: 15 [2/3])

daha başka bi diceum yok (Brendemoen 2002, II: 16 [2/54])

Zarf cümleleri

Zarf cümleleri, Doğu Karadeniz ağızlarında oldukça yaygındır. Çoğu, zarf-fiillerle kurulur. Bunların yanısıra Hint-Avrupa dillerine mahsus bağlaçlı cümlelere de rastlamak mümkündür. Bunların içerisinde özellikle *ki* ve *o ki* bağlaçlı cümleler son derece ilginçtir, örn.:

sora Gi burai islah eti o herifler oldi iste çame kendi Gendine döndi^{O} kıbleye

"Sonra, buraları islah edince o herifler oldu [= ortaya çıktılar] ve cami kendi kendine kıbleye döndü." (Brendemoen 2002, II: 19 [4/8])[1]

onlar ki buriya G'äldiler / olar olardan biräz kortilär

"Onlar buraya gelince onlar onlardan biraz korktular." (Brendemoen 2002, II: 32 [14/9])

o ki d'ed'elerumuz bi^{O}lmezdi° on'i / demek yụz sened'en ileridur

"Dedelerimiz onu bilmediklerine göre demek ki yüz seneden fazladır." (Brendemoen II: 2002: 40 [19/11])

Bu tür cümleler, Trabzon'un doğu yörelerinde ve Rize'de bulunur (Günay 1978: 189). Aynı görevi olan *ki*'li cümleler, Menz'in (2002: 207) tespit ettiği gibi Erzurum ağızlarında ve Kıral'ın (2001: 122) ortaya çıkardığı gibi Iran'daki Azeri ağızlarında da bulunmaktadır. Menz, bu fonksyonda kullanılan *ki* bağlacının yüklemden hemen önceki konumda bulunduğunu, Kıral da bu tür cümle kuruluşunun (Phillot'un [1919: 607] da ifade ettiği gibi) vurgu için kullanıldığını ve Farsça'dan ödünç alınmış olduğunu vurgulamaktadır. Görüşümüze göre bağlacın konumu ile ilgili önemli husus, belki de yüklemden hemen önce olması değil, cümlenin birinci öğesi olmamasıdır, aşağıda verdiğim *haçan*'lı cümlelerden ikincisine bakınız. Bu konuyu daha geniş bir çerçeve içerisinde inceleyen Csató'ya göre (2000: 59), bağlaç görevini gören çeşitli sözcüklerin cümlenin ikinci pozisyonuna konması, hem Balkan'larda ve

[1]Örnek cümlelerin Standart Türkçe karşılığını sadece kendiliğinden anlaşılmadığı durumlarda veriyorum.

Balkan'lara yakın bir takım dillerde hem de başka dillerden etkilenmiş olduğu düşünülebilen (Azerice ve Halaç Türkçesi dahil olmak üzere) bazı Türk dillerinde seyrek bir olay olarak bulunmaktadır. Csató, çeşitli dillerde görülen bu olayın tek bir kaynağı olduğunu iddia etmeksizin sadece belirli bir coğrafi bölgede rastlandığına ve tipoloji açısından ilginç bir olay olduğuna dikkati çekiyor. Aynı özelliğe Trabzon ve Erzurum ağızlarında da rastlayınca, bu ağızlarda Farsçanın dolaylı veya dolaysız etkisi sözkonusu olduğunu düşünmemiz yerinde olur.

Trabzon'in doğu yörelerinde sık sık rastlanan başka bir bağlaç, *haçan*'dır. Eski Anadolu Türkçesinde de sıkça rastlanan bu bağlaç, Eski Anadolu Türkçesindeki duruma muhalif olarak dolaylı soru cümlelerinde değil, doğrudan doğruya zaman belirten yan cümlelerde kullanılmaktadır. Beraber kullanılan fiil kipi de şart kipi değil, (bazen Çağataycada da rastlandığı gibi) normal geçmiş veya şimdiki zamandır. Örneğin:

hacan yaşin gider aGlın da gider

"Yaşın gidince aklın da gider." (Brendemoen 2002, II: 79 [35/4])

muhacir hacan gelduk / kardaşum var idi

"Muhacir olarak geldiğimizde bir kardeşim vardı." (Brendemoen 2002, II: 80 [36/16])

Standart Türkçedeki zarf-fiilli cümlelere Trabzon'da yine bazen bağımsız sıralı cümleler de tekabül eder, örn.

misir unilän karıştiruk kızarDı^{O}ruk yeruG oni (Brendemoen 2002, II: 30 [12/4])

Bu cümlede yazı dilinde büyük ihtimalle şu şekilde zarf-fiilli bir ifade tercih edilirdi:

"Onu mısır unu ile karıştırıp kızartarak yeriz."

Yine de yukarıda belirttiğimiz gibi Doğu Karadeniz ağızlarında zarf-fiilli cümle çeşitleri çoktur. Ölçümlü dilde de bulunan bir çok zarf-fiil ekinin yanısıra yöreye mahsus bir kaç ek de vardır. Örneğin ölçümlü dildeki *-(y)A* ekine tekabul eden zarf-fiil ekinin ünlüsü, genellikle dar sıradandır, yani *-(y)I* veya genellikle *-(y)U* şeklinde. Anlamı, aynı yörede bulunan *-(y)Ip* ekininkinden farksız olduğu için iki ekin bölgeye olan dağılımı anlamsal değil sadece coğrafi özelliklere bağlıdır, örn.

musafirlar Galku gidecek (Brendemoen 2002, II: 61 [29/10])

alụrdilär on yaşına onbeş yaşına meselä çecuu / Giṭı oriya saDardilär onı^{O}

(Brendemoen 2002, II: 63 [31/8])

Bu iki cümlenin ölçümlü dildeki anlamı, etimolojik açıdan *Galku* ve *Gitı,* biçimlerine tekabül eden *kalka kalka* veya *gide gide* değil, elbette ki *kalkıp* ve *gidip* şeklinde olur. Bu, sözkonusu zarf-fiil eklerinin anlam açısından birbirine karışmış olduğunu açıkça gösterir.

Diğer zarf-fiil eklerine gelince, ortaç eki olarak rastlanması son derece nadir olduğunu belirttiğimiz *-DIK* ekinin, ünlü uyumu göstermeyen *-Dukten sonra* biçiminde sık sık bulunması kayda değer bir özelliktir. Karahan (1994: 210-211) tarafından ele alınan ve Anadolu ağızlarında bulunan diğer zarf-fiil eklerinden Trabzon'da *-mAktA* ekini de bulmak mümkündür, örn.

döndẹ memlek'ete / dönmekte imam yazdị oa ki Gızı^{O}*n etti orospịluk*

(Brendemoen 2002, II: 68 [33/55])

Dönmekte, burada "dönünce" anlamına gelir.

Karahan tarafından bahsedilmeyen ve yine *-DIK*'li ortaç ekine dayanan *-Duunlan*, başka bir zarf-fiil ekidir. Sonundaki *-lan* eki, ölçümlü dildeki *ile* ilgecine tekabül eder fakat önündeki iyelik ekinden sonra bir "pronominal *n*"nin gelmesi, dikkat çekicidir. Örnek:

kizi itlediler iċeri / ka:piyi vurdiler ụstine / vurduunlan ẹmam kaktị / kịza daldi

(Brendemoen 2002, II: 68 [33/50])

Ele aldığımız bu son iki ek, yani *-mAktA* ve *-Duunlan* ekleri, bir de Karahan tarafından (s. 90-91) bahsedilen *-(y)IncAs* eki ile ilgili olarak bu eklerin özellikle Kuzey Doğu Anadolu'da, sık sık rastlanan özel bir anlatım tarzında kullanıldıklarını belirtmek gerekir: Birbirlerini takip eden eylemlerden bahsederken bir sonraki cümlenin yüklemi, takip eden cümlenin başında zarf-fiil şeklinde tekrarlanır. Bir açıdan Osmanlicada *-(y)Ip* zarf-fiili ile yapılan eylem zincirlerine benzeyen bu anlatım yönteminin iki örneği şunlardır:

beyụkler Daldiler o kuċua / Dalmakta / Brakti kapekayị Brakmaktä e:y etti

"Büyükler o küçüğe dalınca güğümü bırakıp bağırdı." (Brendemoen 2002, II: 69 [33/77])

bu varełın içerisine düşiy[i]r / düşüncäs tebi hep boya oluyur boya oli^{o}ncas bu ordan gene yakalanmayır / o ormana doru saplat Gendini / saplayincas bu şındi gidiy bakayı kı aslan..... (Brendemoen 2002, II: 89 [41/4])

Zarf-fiillerin Erzurum ağızlarında benzer bir şekilde kullanıldığı, Menz (2002: 204) tarafından tespit edilmiştir. Bu özelliğin Anadolu ağızlarının genelinde olan dağılımı tespit edilirse Anadolu diyalektolojisi için önemli bir adım atılmış olur.

Doğu Karadeniz ve kısmen diğer Anadolu ağızlarında da ad ve sıfat cümlelerine o kadar seyrek rastlanırken zarf-fiilli cümlere bu kadar sık rastlandığı nasıl açıklanır? Bunun sebebi, cümlelerin konuşan kişi tarafından hazırlanışı ile ilgili olsa gerek: Zarf-fiilli bir cümleye, bağımsız bir temel cümle gibi başlanır, sadece yüklem pozisyonuna gelince konuşan karar verir: Cümleyi orada bitirmek isterse zaman ve şahıs gösteren çekimli bir fiil koyar, başka bir olaya geçiş sağlamak isterse bir zarf-fiil eki koyar. Bir sıfat cümlesinin ise ta baştan hazırlanması gerekir: *-(y)An* ortaçlı bir cümle kurmak için öznenin cümlenin birinci pozisyonundan çıkarılıp ortaç haline getirilen yüklemden sonra konması, *-DIK*'li cümlelerde ise ilk sırada gelen belirli özneyi genitif ekine getirmek gerekir. İki ayrı ortaç türü, yani, *-(y)An* ve *-DIK*'li ortaçlar arasında seçme mecburiyeti de ayrı bir zorluk temsil eder. Bu zorluğun yapısal önemine, zaten Johanson (2002: 123) tarafından değinilmiştir. Yani, zarf-fiilli cümleleri kurmak, diğer yan cümlelere göre daha kolay olduğu için bu kadar sıkça kullanılır.

Yukarıda belirttiğim eğilimlerin Anadolu ağızlarının genelinde ne derecede geçerli olduğu, ne derecede Doğu Karadeniz ve/veya Doğu Anadolu ağızlarına sınırlı kaldığını araştırmak son derece ilginç olabilir. Yine de örneğin Nurettin Demir tarafından Alanya'da derlenmiş metinlere (1993) bakarsak aynı tablo ile karşılaşırız. Bu, gösterdiğimiz genel dağılımın herhangi bir yabancı dilin etkisiyle alâkası olmadığını göstermektir. Yukarıda gösterdiğim, Farsçanın etkisiyle oluştuğu muhtemel olan ve nispeten seyrek rastlanan bazı cümle kuruluş tarzları dışında, bu dağılımı büyük ihtimalle Anadolu'nun başka yörelerinde de buluruz.

Yukarıda ele aldığım konuları daha geniş bir çerçeve içerisinde ve daha çok örnek vererek 2005te çıkan bir makalede işledim, aşağıdaki kaynakçaya bakınız.

KAYNAKÇA

BANGUOĞLU, Tahsin 1938: *Altosmanische Sprachstudien zu Süheyl-ü Nevbahar.* Leipzig: August Pries.

BRENDEMOEN 1993: Pronominalsyntax in den türkischen Schwarzmeerdialekten – syntaktische Innovation oder Archaismus ? Laut, Jens Peter & Röhrborn, Klaus (eds.): *Sprach- und Kulturkontakte der türkischen Völker– Materialien der zweiten deutschen Turkologen-Konferenz* (Rauischholzhausen, 13.–16. Juli 1990) (= Veröffentlichungen der Societas Uralo-Altaica Bd. 37. Wiesbaden: Harrassowitz), 51–73.

— 1998: Einige Bemerkungen über die Wortstellung in anatolischen Dialekten. Demir, Nurettin & Taube, Erika (eds.): *Turkologie heute – Tradition und Perspektive. Materialien der 3. Deutschen Turkologen-Konferenz* (Leipzig, 4.–7. Oktober, 1994) (= Veröffentlichungen der Societas Uralo-Altaica Bd. 48. Wiesbaden: Harrassowitz), 27–46.

— 2002: *The turkish dialects of Trabzon I–II.* Wiesbaden: Harrassowitz. [Turcologica 50]

— 2005: Sentence subordination in the Turkish Eastern Black Sea dialect – another example of copying from Greek? In: Welo, Eirik & Haug, Dag (eds.): *Haptačahaptāitiš. Festschrift for Fridrik Thordarson* (Oslo: Novus), 29-47.

— 2006: Ottoman or Iranian? An example of Turkic-Iranian language contact in East Anatolian dialects. Johanson, Lars & Bulut, Christiane (eds.): *Turkic-Iranian Contct Areas. Historical and Linguistic Aspects.* Wiesbaden: Harrassowitz. [Turcologica 62] 226–238.

CSATÓ, Éva Ágnes 2000: Analyzing contact-induced phenomena in Karaim. In: *Proceedings of the twenty-fifth annual meeting of the Berkeley Linguistics Society (February 12-15, 1999).*

Special Session on Caucasian, Dravidian, and Turkic Linguistics. Berkeley: Linguistics Society.

DEMIR, Nurettin 1993: *Postverbien min Türkischen – Unter besonderer Berücksichtigung eines südanatolischen Dorfdialekts.* Wiesbaden: Harrassowitz. [Turcologica 17]

GEMALMAZ, Efrasiyap 1978: *Erzurum ili ağızları I–III.* Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları 487.

GÜNAY, Turgut 1978: *Rize ili ağızları.* Ankara: Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları 27.

JOHANSON, Lars 1975: Some remarks on Turkic "hypotaxis". In: *Ural-altaische Jahrbücher* 47: 104–118. Reprinted in: Lars Johanson: *Linguistische Beiträge zur Gesamtturkologie.* Budapest 1991: Akadémiai Kiadó.

— 2002: *Structural factors in Turkic language contacts.* Richmond: Curzon.

KARAHAN, Leyla 1994: Anadolu ağızlarında kullanılan bazı zarf-fiil ekleri. *Türk Kültürü* 32: 205–236.

KIRAL, Filiz 2001: *Das gesprochene Aserbaidschanisch von Iran.* Wiesbaden: Harrassowitz. [Turcologica 43]

MENZ, Astrid 1999: *Gagausische Syntax. Eine Studie zum kontaktinduzierten Sprachwandel.* Wiesbaden: Harrassowitz. [Turcologica 41]

— 2002: The dialects of Erzurum. Some remarks on adverbial clauses. *Turkic Languages* 6: 199–214

PHILLOTT, D. C. 1919: *Higher Persian Grammar.* Calcutta: Baptist Mission Press.

THOMASON, Sarah Grey & Kaufman, Terrence 1988: *Language contact, creolization, and genetic linguistics.* Berkeley: University of California Press.

YÜCE, Nuri 1999: *Gerundien min Türkischen: Eine morphologische und syntaktische Untersuchung.* Istanbul: Simurg.